

Tímár Máté emlékezete
az endródi Tímár Máté Fiókkönyvtárban 2009. május 9-én – III. rész

Vaszko Tamás beszél Tímár Máté szeghalmi éveiről, kapcsolatáról gimnáziumával.

*

/Ea: Bartus Gyula/
PÉTER ANDRÁS

Hol a róna a végtelenbe vész,
S a Berettyó laza partját mossa,
Hol sziklahát termését aszún osztja,
Áll az időben s a végtelenbe néz.

Iskolát, lát, termékeny iskolát,
Benne falusi, paraszt, pórfiat
Termővé érni a szent fedél alatt,
Jobb jövődőt, hazát, és faját...

Hivatását teljesíti várad,
a Sárréten pezseg már az élet,
tarlótüze perzsel loncos bokrot.

Lassan az ükunokáid „érnek”,
S ajkukon a Neved dicséret,
S tetteikkel babérozzák szobrod!

Szeghalomvidéki Hírlap, 1942

*

Tímár Máté költészete talán kevésbé ismert, pedig verseit igen korán elkezdte írni. Lírájában az ünnepi alkalmakra írt versek mellett az átélt élmények leírása jellemző.

Példaképe Sinka István volt. Az 1950-es években íródott verseivel nem igen jelentek meg a kiadók, hiszen a hadifogságról szóló, vagy a társadalomkritikát megfogalmazó műveit a cenzúra nem támogatta.

*

Szilágyi Ferenc: Endrőd ismeretlen költője, Tímár Máté (részlet) /Ea: Polányi Éva/...

„Már középiskolás diákként jelentek meg versei Szeghalom és a megye más vidéki lapjaiban, valamint a Tiszántúl fővárosának, Debrecennek hírlapjaiban is...

.A szibériai lágerekben, majd az itthoni némaságban született költeményeiről tehát nem is tudhatott a hazai közönség. Már élete alkonyán gyűjtötte össze csaknem 60 éves költői terméséből verseit, a kiadás szándékával. Tényleges kiadásukra azonban nem került sor, csupán egy számítógépes magánkiadásban készült kartonfedelű kis kötetet készített belőlük Lélek-váltság címmel kéziratként, csekély példányszámban. Ebbe foglalta merész, szókimondó verseit is, de már csak azért sem foglalkozhatott vele az irodalomkritika, mivel a szerző megjelölése szerint kéziratnak számított. A szovjet lágerek, gulágok világáról vannak

jelentős irodalmi - prózai - beszámoló. A líra - a költészet - azonban sokkal közelebb hozza a légerek mindennapos nyomorúságát, s Tímár Máté versei az egész európai lírában páratlan hitelességgel, ugyanakkor páratlan emberséggel szólnak e pokoljárásról. Számunkra,- magyarok és endrődiek (gyomaendrődiek) számára- pedig különösen fontosak ezek a versek, mivel sok ezer honfitársunk osztozott az endrődi kötő keserű sorsában.”

*

/Ea: Bartus Gyula/

MEGYÜNK, ISTEN TUDJA HOVÁ...

Láz-éhes, szakállas sereg
Ül a marhavagon alján,
Halott a párnánk, nekidülünk,
plusz-kenyeret ér a halála,
Otthon? Család? A Haza-sorsa?
Gyötörhet, ki senki se mondja...

Megyünk, Isten tudja hová,
Szegeden mondták: Temesvárra,
De a vizes tatár vicsorogta:
Megdöglötök Szibériába!
Akár meghalunk, akárha élünk
A Jóistennél célunkhoz érünk!

Fogolyszervevényen, 1945. január 2.

*

/Polányi Éva folytatja Szilágyi F. Írásának felolvasását/

„Mégis, a költő az embertelenségben is megmaradt embernek, Isten-szerető és ember-szerető magyarnak. Ez, az Istenbe vetett hite, szülőhazája iránti olthatatlan szeretet - ez volt az, ami végül is annyi megpróbáltatás után hazahozta.

Költői életműve azonban az ismertett okokból mindmáig fölfedezetlen. Pedig a hivatalos kiadásra váró Lélekváltság szintén valóságos eseménye lehetne irodalmunknak.”

*

LÉLEKVÁLTSÁG /Ea. Bartus Gyula/

Tovatónt álmaink nyomán
elpárállanak az éveink,
megfoghatatlan volt a szép,
kapzsi kor cicázott velünk,
hol a tavasz, ha üstökölünk
fehérrel szítálta a hó,
sírni kár, nevetni nincs min,
egy maradt csak: A búcsúzó!
Isten véletek továbbélők,
emlékezők, új daliák,
szólítsátok utószor értünk

a lélekváltság harangszavát.
Ennyi kijár- vélem búsan-,
a sok-sok szélbe suttogott versért,
s azután éljetez boldogan:
Isten maradjon véletek, testvér!

Budapest, 1995. V. 22.

Tímár Máté irodalmi munkásságát József Attila és SZOT díjjal ismerték el. 1992-ben a Magyar Köztársaság Aranyéremkeresztje kitüntetését is átvehette.

Endrőd életében jelentős társadalmi szerepet vállalt: az Endrődiek Baráti Körének haláláig elnöke volt. A Városunk c. lapban rendszeresen jelentek meg, jelennek meg művei.

Tímár Máté egyike volt azoknak az értelmiségieknek, akik a két falu: Endrőd és Gyoma egyesítését szorgalmazták s hittek ebben.

Hite szerint az egyesüléssel, a későbbi városi rang elnyerésével a felemelkedést támogatta, gyomaendrődiek vallotta magát.

1996-ban Gyomaendrőd Díszpolgárának választották.

Az újságírói kérdésre: Milyen érzés volt átvenni ezt a kitüntető díjat?

Így válaszolt:

Mint hazaérkezni! Mikor Szibériából hazaértem, a gyomai vasútállomástól végigsírtam Endrődig gyalog az utat. Lélekben mindig hazaérkezés nekem, ha ez a név kimondódik... Gyomának és Endrődnek együtt, emberszabású módon kellene élni és kistelepülési történelmet csinálni!”

Hogyan is írt a hazaérkezésről Tímár Máté?

*

/Ea. Bartus Gyula/

HAZAI HARANGSZÓ. Falusi csendélet '75. Vallomás útban hazafelé (részlet)

Először, ahogy visszaidézni tudom, a tapasztott földű tornác volt számomra a haza, melynek ágasához zsinogelte lábamat Édesanyám, miután leverve róla a kotlóstyúkot, megittam fél fészekalja tojást. Azután tágult, egyre tágult. Az udvar, a tilalmas kútgödörig. Az árokkal szegett kicsi gazdaság, melyre azt mondtuk, hogy a „miénk”. S végezetül az az ég sátorával fedett, hatalmas kör, ameddig elrepíteni tudta pillantásának madarait a két szemem. A kukoricaerdős hat dülő Ugar, az esőzések idején totyogós Páskom, a szarvasi határárkon túli, gulyás-ménesez Tóniszállás-pusztá. Mellette Décs, pusztuló kastélyaival. Az ugari, a polyákhalmi, a páskomi iskola, ritka népkörök, reves útszéli feszületek és a polyákhalmi harangocska töltötték látnivalóval, otthoni zsondulással ezt a babonás tanyai világot, órajárásnyira szülőfalumhoz, melyet itt most Körösmartnak neveznek. Legfeljebb a páröles kunhalmok foghíjazták a látóhatár körét, s mert a tetejükről még messzibbre láttam, azok lettek hát gyermekképzeletem földrajzában a hegyek.

A Körös-parti nagyközség már ünnepi lakomát jelentett, mire hónapokon át készülni illett. Jónak kellett lenni érte, hogy jutalomból megismerkedhessek vásáraival, hetipiacaival, csodákkal teli üzleteivel, temetéses-templomos misztikus alkalmával, hiszen esztendei legálább ötven héten át csak a harangjaival üzengette, hogy mi azért az övéi vagyunk.

Ezt a bokáig poros, szárhegyig sáros, fülledt tanyai létet cipeltem egészen tizenkét esztendő koromig, amikorra nem csak az elemi hat osztályt tudhattam a hátam mögé, hanem a mindennapi kenyereért is megdolgoztam régen.

Emlékezet tanított meg arra, hogy a távolság olykor közelebb hoz, s a lélek öntörvényű vállalásán a valóság kőörló vasfoga is kicsorbul gyakorta. Nevezetesen az a nádtetős igazság, hogy nem is itt születtem, hanem az akkor még csak tanyaközpont Hunyán, ahol Édesapámék felesbérlok voltak akkor, s húszévesen már egy faluszéli házacskában lehettem otthon, ahová behunyott szemmel most is belémmagasodik a Szüleim sírja. Az a valahavolt, önmagát túlélte tanyavilág mégis bennem van, akár a lelkem, hozzáműött, mint a bőröm, s elűzhetetlenül kísérő és kísértő árnyékom.

Úgy érzem, néha láthatatlan korbács ostoroz feléje, melynek szárait az adósságaimból fonták egybe. Halott Édesanyám hangja hív máskor, megfáradt testvéreim gondja, s a közügy, hogy alakuló jelenét a közösség kévéjébe kötve, hozzá méltóan szépítsük a jövő szerűjére. Olykor szidom is, mert nem akarja az okosat, de ilyenkor magamat is véle, hiszen ahogy fehéredik a hajam, tudván-tudom, nem szabadulhatok elrendelt kényszere alól. Olyanná álmodom hát, amilyenek a valóságban szeretném. Ikerközségével egybeszakadó várossá a Hármas-Körös mentén, eltartó bőséggel közös földjein, otthonmarasztaló munkaalkalmakkal gyáraiban. S tudom, hogy szövetségesünk az idő, és az országformáló szorgalom valóra is váltja ezt az álmot. Hiszen, ahogy a folyókat sem lehet megállítani, úgy a tegnapiakat se sózhatja be senki, hogy holnapután is olyanok maradjanak, amilyenek a sohasem vénülő gyermekemlékezet őrizi őket.

Otthon csak egy helyén, egyetlen táján lehetünk a világnak. Ott ahol a bölcsönk ringott, és ahová hűlt porainkat szánjuk. Belső iránytűnk mindig arrafelé mutat. A Szülőföld-sors! Tagadni gyalázat, elhallgatni szégyen, megvallani megkönnyebbülés.

Valamikor életem nehéz óráiban, messzire szakadva tőle, erős fogadásokat tettem: Ha egyszer viszontláthatom sohasem távolod el tőle messzibbre, mint ameddig harangszava elkísér. Ma már tudom, ha akarnék, sem tudnék. Itt muzsikál az a szívemben, s ki-kicsilingel majd még a síromból is, ott a Szüleim lábánál, körösmarti temetőben...

(folytatjuk)

Megjelent: Városunk 2009. november. 5. o.